משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר קדשים

רמב"ם על משנה בכורות

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה בכורות

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-בכורות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ח 9
משנה ט 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 11
פרק ד 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 15
משנה ו 15
משנה ז 16
משנה ח 16
משנה ט 17
משנה י 17
פרק ה 17
משנה א 17
משנה ב 18
משנה ג 18
משנה ד 19
משנה ה 19
משנה ו 20
פרק ו 20
משנה א 20
משנה ב 20
משנה ג 21
משנה ד 22
משנה ה 22
משנה ו 22
משנה ז 23
משנה ח 23
משנה ט 23
משנה י 23
משנה יא 23
משנה יב 24
פרק ז 24
משנה א 24
משנה ב 24
משנה ג 25
משנה ד 25
משנה ה 26
משנה ו 26
משנה ז 27

פרק ח 27
משנה א 27
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 28
משנה ה 29
משנה ו 29
משנה ז 29
משנה ח 30
משנה ט 30
משנה י 31
פרק ט 31
משנה א 31
משנה ב 31
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 33
משנה ו 33
משנה ז 33
משנה ח 34

פרק א

משנה א

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים והמוכר לו אע"פ כו' שנאמר בישראל אבל לא כו': **כהנים ולוים פטורין מק"ו כו'**: דבר תורה ופטר חמור תפדה בשה ונאמר פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה ונאמר לאהרן ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה רמז לפטר חמור לפי שאין אוחז בכורה בבהמה טמאה אלא בחמור ומקבל ממנו הוא שיהיו החמורים של עובד כוכבים ולוקח אותם ממנו ישראל לפרנסם ולהתעסק בהן וכל מה שילדו יהיו לאמצע ובהפך זה הוא שנותן לו בקבלה והשמיענו שאין הפרש בין שקנה הבכור שיכניס אותו לקדושה או מכירת בכור לעובד כוכבים שמפקיע קדושה ממנו אין קונסין אותו וכן אם היה עיקר הבהמות שלו וילדו בשותפות עובד כוכבים פטור מן הבכורה ושיעור השותפות שיהיה לעובד כוכבים בבכור או באמו ואפי' חלק מסויים כגון ידו או רגלו ועל מנת שתהא הבהמה בעלת מום אם נחתך ממנה אותו אבר אז יהיה לו בה שותפות ויפטר מן הבכורה: ומה שאמר אם פטרו את של ישראל [במדבר ר"ל שהלוים פטרו בכורי ישראל] במדבר מן הבכורה כמו שנאמר בכתוב קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל אמרו אם הפקיע קדושתן של לוים את קדושתן של ישראל במדבר דין הוא שמפקיע את של עצמן ולפי שנתאמת במאמר הזה שהלוים פטורים מבכור אדם ואינן חייבין לפדות נפטרו ג"כ מפטר חמור שנאמר אך פדה תפדה וגו' כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אבל בכור בהמה טהורה חייבים בו הלוים מה שחייבין בו ישראל ושמור זה:

משנה ב

פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין אדם כו': **דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור כו'**: יש בין הפרה והחמור שינוים הרבה שהיא מפרסת פרסה והקרנים ולפיכך פטור מן הבכור' אבל חמור שילדה כמין סוס הואיל ושני המינים קרובין מאד לפי שהולד יוצא משני אישים מאלו שני המינים ולפיכך שמא יעלה על הדעת שמפני כן הוא חייב בבכורה בא להשמיענו שהוא פטור ואילו זכר ג"כ זה הענין האחרון בלבד אמרנו חמור שילדה כמין סוס הוא שהוא פטור לפי שילדה מין שאין בו קדושה אבל ילדה פרה כמין חמור הואיל ויש בו קדושה ר"ל במין החמור לפי שהוא מתקדש בפטר רחם הרי הודיענו שאינו מתקדש עד שתלד החמור כמין חמור. ומה שאמר ומה הן באכילה ענייננו לפי סדר המאמר הוא כך ואיך דין המין אם נולד משונה ממינו בצורתו

השיב ואמר בהמה טהורה וכו': ומה שאמר שהיוצא מן הטמא וכו' ר"ל שהחלבים מצטרפין אל הנולדים כמו שזכר והביצים ג"כ מלבד חלב האדם בלבד שהוא מותר ע"מ שיחלבנו ואח"כ ישתה אותו אבל לינק אותו מן הדר אחר שיגמל הרי זה אסור כמו שנתבאר בגמרא כתובות:

משנה ג

חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה כו': מה שאמר מפריש טלה אחד לעצמו ר"ל שהזכר הזה שהוא ספק אם הוא שקדם בשעת הלידה וצריך לפדותו בשה או נתאחר ואינו חייב לפדותו בשה ואוכל הוא עצמו אותו השה וכבר הקשו ואמרו וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושיה והיה התירוץ לאפקועיה לאיסוריה מיניה ר"ל עד שיסיר ממנו איסור הנאה לפי שהמשנה הזאת היא לר' יהודה שאומר שפטר חמור קודם שיפדה אסור בהנאה ולפיכך פודה אותו מספק וזו שאמר ר' יהודה שהוא אסור בהנאה מחיים הוא הנאת דמיו [**הגהות הגרי"פ**. עיין הנוסחא הנכונה בתוי"ט ספ"ק ד"ה וקוברו] אבל הנאת גופו אינה אסורה אלא אחר עריפה וכן הלכה: ומה שאמר בשתי נקבות וזכר (ר"ל) שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ר"ל לפי שאני אומר על ההלכה הראשונה שאחד משתיהן ילדה נקבה והשנית נקבה ואח"כ זכר ונאמר בהלכה שניה כל אחת משתיהן ילדה נקבה ואח"כ זכר ואם תאמר למה אינו מפריש בספק הזה טלה לעצמו לפי שבכל ההלכה משתי ההלכות האלה שני ספיקות ואלו הן שבהלכה הראשונה אנו אומרים שמא אחת משתיהן ילדה שתי נקבות והשנית זכר או אחת משתיהן נקבה ואח"כ זכר והשנית נקבה וכן בשניה ומפני רוב הספיקות שבכאן לא יפריש טלה:

משנה ד

אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים כו': ידוע שהזכר הזה יש בו ספק אחד אם הוא בן של בכרה או בן שלא בכרה ע"כ פודה אותו בשה ואותו השה שלו כמו שזכרנו אח"כ אמר שפטר חמור פעמים באיש א' משני מיני הצאן והעזים הזכרים או מן הנקבות ואין משגיחין בו על מום אח"כ אמר ופעמים הרבה נכנס לדיר להתעשר ר"ל פדיון ספק פטר חמור שאפשר שיתעשר בו כמו שנתבאר בגמרא וזה שאם יש אצלו י' זכרים כל אחד מהן ספק פטר חמור שצריך להפריש עליו טלה א' הרי מפריש עליהן עשרה טלאים וחייבין במעשר ודיר שם מקום שמכניסין שם הבהמות לעשר כמו שיתבאר אח"כ ומוציא אחד להיות מעשר ואוכל אותו בתורת מעשר והט' אוכלן חולין: ומה שאמר פעמים הרבה ר"ל שזה קרה פעמים רבות מפני שהוא אפשר קרוב: ומה שאמר ואם מת נהנין בו הוא שב על פדיון פטר חמור האמתי לפי שאם מת ואפי' ברשות

ישראל יהנה בו הכהן לפי שמאחר שהפריש אותו הרי הוא ברשות כהן ואע"פ שלא הגיע לידו:

משנה ה

אין פודים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא כו': נתנו לכהן רוצה לומר נתנו לכהן פטר חמור עצמו יתחייב הכהן לפדות אותו בשה לעצמו ויאכל אותו השה ואז ישתמש בחמור כשאר החמורים והכהנים חשודים על ענין זה לפי שלפעמים אינו מפריש עליו שה לפיכך אינו מותר לישראל לתת פטר חמור לכהן אלא אם פדה אותו הכהן בפניו ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ו

המפריש פדיון פטר חמור ומת ר' אליעזר אומר כו': חייב באחריותו הוא שיהא חייב להביא טלה ביד כהן ואם מת הטלה קודם שיגיע ליד כהן חייב לשלם טלה אחר לכהן על דעת ר' אליעזר לפי שהוא מקיש בכור חמור לבכור אדם כמו שאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בניך תפדה וחכמים אומרים אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה לפדיה הקשתיו ולא לדבר אחר ועדות זה אמת והלכה בכולן כחכמים:

משנה ז

לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו כו': קופיץ סכין גדול כמין גרזן שהקצבים חותכים בו הבשר: ומה שאמר קוברו להודיעך שהוא אסור בהנאה אחר העריפה והפועל הזה נגזר מעורף שאין מותר לשוחטו ולא לחנקו אלא לחתוך ראשו ממול ערפו ומה שאמר בכאן על החליצה והיבום על דעת האומר שהיבמה אינה מותרת אלא עד שיכוון היבם בבעילתו לשם מצוה אבל אם נשא אותה לשם ממון או לשם נוי הרי הוא כאילו פגע בערוה ואין זה אמת לפי שמאחר שנסתלק ממנה איסור הערוה כשמת אחיו בלא בנים הרי הוא מותר [יעב"ץ: בה] ואפי' נתכוין שלא למצוה ולפיכך יהיה הדין על דעת זו שמצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן וכן ההלכה:

פרק ב

משנה א

הלוקח עובר פרתו של עובד כוכבים והמוכר לו אף כו': ההלכה הזאת כולה מבוארת מהעיקרים שהקדמנו בפרק הראשון ואע"פ שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריבו ולאכול אותו בקדושה כפי התנאים שזכרנו באורם בה' מזבחים ולפי שהמשא

והמתן בביאור ענין פטר חמור הוא מעט הקדים אותו לפטר בהמה טהורה ואח"כ חזר לענין המסכת הראשון כדי לגמור אותה:

משנה ב

כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו כו': מום קבוע כגון חתיכת אבר והפרשתו מן הגוף ומום עובר כגון החזזית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להרפא ועוד יתבארו המומין כולן במסכת הזאת: ומה שאמר לאחר פדיונן אבל לפני פדיונן הרי הן אסורין בגיזה ועבודה וולדן וחלבן אסור ואותו הוולד שנולד קודם הפדיון יפדה ויצא לחולין והשוחטן בחוץ פטור ואפי' קודם שיפדו לפי שאין ראוין לבא בפנים כמו שהקדמנו באורו בסוף זבחים וכן מה שאמר אינן ראוין ואינן עושין תמורה ואפי' קודם שיפדו לפי שקדושתן אינה אלא קדושת דמים לא קדושת הגוף מחמת המום [יעב"ץ שקדם] הנזכר להקדש לפיכך עצמן אינן ראוין לגבי המזבח אבל דמיהם לוקחין בהם תמימים ומקריבין אותן ולפיכך אם מתו יפדו אחר מיתה לפי שהן קדושת דמים ודומה לקדושת בדק הבית אבל קדשי מזבח שהן ראויין לקרבן אחר ההקדש אם מתו יקברו כמו שיתבאר: ומ"ש חוץ מן הבכור והמעשר לפי ששנים אלו אע"פ שקדם מום קבוע להקדשן כגון שנולד הבכור בעל מום קדושה חלה עליהן ואין יוצאין לחולין כיון שנולד להגזז ולהעבד:

משנה ג

כל שקדם הקדשן את מומם או מום עובר להקדשן כו': נאמר בפסולי המוקדשין ואם יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו וגו' כצבי וכאיל מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה ומן המתנות אף פסולי המוקדשין פטורין מן הבכורה ומן המתנות וכן פסולי המוקדשין ר"ל קדשי המזבח אסורין בגיזה ועבודה אפי' לאחר פדיונן ואין מותר ליהנות מהן אלא אחר שחיטה. ומה שאמר וולדן אסור ע"מ שתתעבר קודם פדייה ותלד אחר פדיונן אבל אם נתעברה אחר פדיונה הולד תולין והשוחט בחוץ פטור לפני פדיונן לפי שאינן ראוין לפנים: ומה שאמר ועושין תמורה ואפי' לאחר שיפדו ואותה תמורה אין מקריבין אותה אבל דינה שתמות ר"ל שמניחין אותה בלא אכילה עד שתמות כמו החטאות שימותו כמו שיתבאר אבל תמורה שקנה פדיונה הרי היא נקרבת כמו שיתבאר במסכת תמורה:

משנה ד

המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדות פטורין וולדי כו': כבר ידעת שענין צאן ברזל הקיום ר"ל שלא יפסיד העובד כוכבים כלום ויש לו הריוח ותובע הקרן שלו שלם ושלא יפחת ממנו לעולם וזה מותר עם העובד כוכבים כמו שנתבאר במציעא וכשיתבע ממנו

העובד כוכבים ולא ימצא בידו ממון נוטל הבהמה שנתן לו מכלל ממונו לפי שמעיקרא היא שלו והרי יד עובד כוכבים באמצע וכל יד עובד כוכבים באמצע פטור מן הבכורה ולפיכך בולדי הבהמה הזאת יש לעובדי כוכבים שייכות ופטורה מן הבכורה ולדי וולדות חייבין בבכורה וכן אפי' העמידו וולדות תחת אמותיהן והיו הולדות כאילו הן צאן ברזל כבתחלה הרי וולדי וולדותיהן חייבין בבכורה ור"ש אומר שהוא פטור על הולדות וולדי הוולדות מפני שאחריותן עליהן ועל כל היוצא מהן ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משנה ה

רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטור כו': אע"פ שכל אחד משני אלו המינין חייב בבכורה כשתלד מין דומה למין אחר פטור שנאמר אך בכור שור עד שיהא הוא ובכורו שור. ומקצת סימנין ר"ל קצת הדמיון עד שיראה להן שהוא ממין פלוני:

משנה ו

רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני כו': אי אפשר ר"ל שא"א לצאת שני ראשים כאחת אלא האחד קודם ומה שאמר ר' עקיבא משמנין ביניהן אינו מענין השיעור עד שיהא נגזר משומא ושמין אבל הוא מן שמן ר"ל מענין השומן והוא שהכהן נוטל כחוש וישראל נוטל השמן ואין הפרש ביניהן אלא הטוב שישראל נוטל הטוב לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה והוא מה שאמר כהן נוטל כחוש והא משמנים ביניהן תנן מאי משמנין ביניהן שמן יהיה ביניהן. ויתחייב השני במתנות ממה נפשך אם בכור הוא כלו לכהן ואם אינו בכור המתנות לכהן ולר' יוסי הואיל ונסתאב כאילו הגיע ליד כהן ונתן אותו לישראל שאינו חייב במתנות כמו שנתבאר בעשירי מחולין והלכה כר"ע בכל וכר' יוסי:

משנה ז

שתי רחלות שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן שניהן כו': הפירוש על זה כמו שהפירוש במה שלפניו והוא ידוע שמאחר שאמר עד שתביא ב' נקבות אנו אומרים כל אחת ילדה נקבה בתחלה ולפיכך אין לכהן כלום והלכה כר"ע:

משנה ח

אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים כו': השמיענו מחלוקת ר' עקיבא ור' טרפון בהלכה הראשונה והוא שני זכרים מרחל אחת אבל בהלכה השניה שנתן להוולדות ג' אישים משתי רחלות היה עולה בדעתינו שהטוב והגדול הוא שנולד לבדו ויטלנו הכהן ואין ר"ע חולק על זה הודיענו שאפי' על זה ג"כ הוא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה ואין לכהן אלא הכחוש שבהם. אח"כ השמיענו ההלכה השלישית שאמר אחת בכרה

ואחת שלא בכרה שמא יעלה על הדעת שאותה שלא בכרה היא שילדה הקטן הכחוש שכן הוא ידוע ושר' טרפון אינו חולק על זה הודיענו שאפי' בזה אומר ר' טרפון כהן בורר לו את היפה ומה שאמר ר"מ מחייב ר"ל שאפי' ר"מ אינו מחייב המתנות אלא לספק בכור על הסדר הזה אבל ספק מעשר פטור מן המתנות ואפי' לר"מ וכן הלכה וכבר אמרנו שהלכה כר"ע בכל וכר' יוסי:

משנה ט

יוצא דופן והבא אחריו ר' טרפון אומר שניהם ירעו כו': יוצא דופן הוא שיקרע כסל הבהמה ויצא הוולד משם ועושים זה כמו כן באשה שתקשה ללדת והגיעה לשערי מות והלכה כר"ע:

פרק ג

משנה א

הלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואין ידוע אם בכרה כו': טינוף ידוע והכוונה במקום הזה שתפיל שום דבר שיאמרו עליו רועי הבהמות שהוא הריון אלא שנפסד אע"פ שאין בו דמות כל עיקר ואמר אין טינוף פחות מל' יום והדבר הזה שמפלת ר"ל הטינוף צריך להראותו לרועה חכם ואז תפטר מן הבכורה. ויתבונן ממותרות דם הנדות ושכבת הזרע כמין כסוי על העובר בתוך הקרום שעליו ששמו שליא והעובר בתוך השליא ומעל לשליא קרום שיש בו דמות דם נקרש הוא הנקרא שפיר ופירוש ששפעה חררת דם שהפילה חתיכת דם והחתיכה הזאת אינה מטמאה בשום צד לפי שאינה שום דבר אבל היא נקברת להודיע שהיא נפטרת מן הבכורה והלכה כר' אליעזר בן יעקב וכר"ע:

משנה ב

רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים כו': המאמר הראשון הוא שהואיל ולקח אותה מניקה אומרים עליה שבנה הוא זה שמניקה אותו ומה שתלד אצלו אינו בכור והמאמר השני שהוא הנכנס לעדר הצאן והיו שם מבכירות ושאינן מבכירות ומצא המבכירות מניקות נקבות ושאינן מבכירות מניקות זכרים אינו חושש שמא הדבר בהפך היה בשעת הלידה ושהמבכירות שלא ילדו לעולם הן הן שילדו הזכרים אלא מניח הענין כפי מה שמצא אותו והלכה כרשב"ג:

משנה ג

ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה כו': אמר רחמנא לא תגוז בכור צאנך ותולש לאו היינו גוזז ואינו מותר לתלשו בכלי אלא בידו: ומה שאמר בכאן בקופיץ ר"ל

מקום ראוי לקופיץ וכן ביאר הגמרא: ומה שאמר וכן התולש ואפילו לכתחלה מותר לו שיתלוש להראות לו המום אבל מניח אותו דבוק בצמר כמו שזכרנו וזה מותר ביו"ט בכל הזבחים וכתוב בגמרא כל כנגדו ביו"ט מותר לפי שהוא עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ר"ל שאין דרך הצמר לתלוש אותו כך אבל העוף שדרכו לתלוש כמו שאמרנו בכך היינו אורחיה אינו מותר לתלוש צוארו במועד בשעת שחיטה וזכרתי זה ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו והלכה כר' יוסי בן משולם:

משנה ד

שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ כו': עיקר המחלוקת האלה כמו שאני מגיד והוא שהכתוב אסר לגזוז צמר הבכור וחייב לאוכלו תוך שנתו שנולד בו כמו שיתבאר אם היה תמים ואם היה בעל מום לפי שנה בשנה וכשיפול בו מום אסור ליהנות בגיזתו כדי שלא יאחר אותו ולא ישחטהו וכשישחטהו מותר לו ליהנות בצמר שעליו אבל מה שנשר ממנו בעודו חי קודם השחיטה ר' יהודה אומר שעקביא מתיר אותו אחר שחיטתו וחכמים מעמידים אותו באיסורו ואפילו אחר שחיטה שהוא אסור בהנאה ור' יוסי אומר אפילו חכמים מתירים ליהנות ממנו אחר שחיטה [ולא שהה] ולא נחלקו אלא אם מת איך יהא דין אותו הצמר שנשר ממנו בעודו חי אחר מותו חכמים אוסרים גזירה שמא ישהה אותו שנים כדי להנות בכל מה שנשר ממנו לאחר מותו ועקביא מתיר ופסק ההלכה שמחלוקתם לאחר שחיטה אבל לאחר מיתה אפילו עקביא אוסר ומה שאמר את שהוא נראה עם הגיזה הרי הוא כאילו נשר ודינו שהוא אסור בהנאה ואפילו לאחר שחיטה על דעת חכמים. אמר היכי דמי שאינו נראה עמו כל שעיקרו הפוך כלפי ראשו והלכה כחכמים:

פרק ד

משנה א

עד כמה ישראל חייבים להיטפל בבכור כו': לטפל ר"ל להתעסק בגידולו והוא שכל מתנות כהונה אינו מותר לתת אותן לכהנים אלא דרך גדולה וקרבה למקום כמו שנותנים המתנות למלכים הגדולים וכבר פירשנו מה שאמר רחמנא למשחה בהם לגדולה ולפיכך אין נותנים להם שום דבר שיש בו עמל וטורח אלא בדברים שאין בהן עמל ואפילו רצה הכהן ליטפל באותו הטורח כדי להקל על בני אדם לתת [יעב"ץ לו] המתנות אין שומעים לו דאמר בברייתא הכהנים והלוים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחיים אין נותנים להן תרומות ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהן

הכתוב אומר שחתם ברית הלוי ולפי העיקר הזה אם אמר לו כהן בתוך זמן זה תנהו לי הרי זה לא יתנו לו אלא אם תבע אותו ממנו והוא בעל מום הואיל וראוי לשחיטה הרי זה לא יאחר אותו ודע שבעל מום הרי הוא ג"כ לכהן והכהן הוא שמוכרו או מאכילו למי שירצה וכן בספרי ובשרם יהיה לך להביא בשר בעל מום שמתנה לכהן שלא שמענו לו בכל התורה והרמז לשלשים יום בדקה וחמשים לגסה מה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ואח"כ סמוך ליה כן תעשה לשורך לצאנך וכתוב בתורה בבכור אדם מבן חדש ומעלה תפדה וכבר ידעת שהאדם אינו עובר על לא תאחר אלא כשיחול החוב עליו ופחות שהוא בין החג לחג חמשים יום שבין פסח לעצרת לפיכך נתן לו ליטפל בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום: ור' יוסי אומר דקה טיפולה מרובה מפני ששיניה דקות ולפיכך צריך להאכילה שיתחזקו שיניה ותוכל לטחון ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ב

נולד לו מום בתוך שנתו מותר לקיימו כל שנים עשר כו': מה שאמר לאחר שנתו אי אפשר זה בהיתר אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים שדין הבכור לעמוד עד שיאכל במומו לבעלים:

משנה ג

השוחט הבכור ומראה את מומו ר' יהודה מתיר כו': הכל מודים שאם שחט על מום שנפל בעין שאינו (צריך) [ראוי] להראותו למומחה אחר שחיטה לפי שאותו המום משתנה אחר שחיטה ואין מחלוקתן אלא במומין שבגוף ר"ל בשאר הגוף שאינן משתנים ר' יהודה אומר הואיל ואינן משתנין רואה אותו מומחה אחר שחיטה ור"מ אומר גזרינן מומין שבשאר הגוף אטו מומין שבעין והלכה כר"מ ודע שענין מומחה זכאי ר"ל שיהא האיש ההוא כבר עמד בנסיונות וקושיות ונמצא בחכמה גדול ומובהק ואם היה מקשה עליו והמנסה אותו ב"ד הוא נקרא מומחה ב"ד: ואם נתפרסמה חכמתו אצל המון בני אדם מעצמו לא שזיכו אותו ב"ד הוא הנקרא מומחה לרבים ואע"פ שזיכו אותו ב"ד אין מותר לו להתיר בכורות עד שיטול רשות מב"ד על כך ויאמרו לו שיתיר בכורות במומין בפירוש וכבר בארנו בתחלת סנהדרין שאינו נקרא ב"ד בשם מוחלט אלא סמוך בא"י בין שיהיה סמוך מפי סמוך או הסכימו בני ארץ ישראל למנות אותו ראש ישיבה לפי שבני א"י הם הנקראים קהל והקב"ה קרא אותן כל הקהל ואפי' היו עשרה אנשים ואין משגיחין לזולתן שבחוצה לארץ כמו שבארנו בהוריות ואינו מועיל רשות ראש גליות בהיתר בכורות בלבד רק צריך בזה רשות ראש ישיבה מארץ ישראל כמו שנתבאר בגמ'

לפיכך כשתשמע מומחה בהיתר בכורות בלבד או ראיית מומו תדע שהוא מומחה שנטל רשות מב"ד לראות בכורות:

משנה ד

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו כו': **דן את הדין זיכה את החייב וחייב את כו'**: **מעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר"ט כו'**: תחלה מה שאני מבאר שהטעות יהא בדיין בשני דברים האחד במקובל הכתוב כגון שישכח אותה הלכה או שלא ידע אותה ועל זה נאמר טעה בדבר משנה והשני שיטעה בענין הקושי כגון שיהא הדבר אפשר כמו שאמר אלא שהמעשה בהפך וזהו הנקרא טעה בשיקול הדעת. וכל זה היה קודם חבור הגמרא אבל עכשיו בזמנינו זה א"א להיות כן אלא מעט מזער מפני שהדן שום דבר אם נמצא במה שכתוב בגמרא הפכו ה"ז טועה בדבר משנה ואם לא נמצא הפכו והיה הקשו כראוי כפי הקשות הדת אע"פ שהדין יוצא בהפך אין אומרים עליו שטעה מפני שהקשו אפשרי והעיקר האמיתי שכל הטועה בדבר משנה חוזר הדין ואינו חייב לשלם כל עיקר בין שיהיה הדיין מומחה או דיין אחר אפילו היה הדבר שא"א לחזור כגון דין ר' טרפון בפרה הזאת שהיא טרפה והאכילה לכלבים על דינו שהוא פטור מלשלם לפי שטעה בדבר משנה שלא היה יודע שזו אינה מכלל הטרפות ר"ל שנחתך מן הרחם שלה שום דבר ואפילו לא היה מומחה והוא מה שאמר חדא ועוד קאמר ר"ל חדא דטעה בדבר משנה ועוד אי נמי בשיקול הדעת טעית מומחה לב"ד אתה: ודע שאם הדיין טעה בשקול הדעת ולא נשא נתן ולא ביד ולא אבד אותו דבר עד שאפשר לשלם אינו חייב לשלם רק חוזר הדין אבל אם נשא ונתן ביד או דן בשום דבר שאפשר שיאבד ואבדה כגון שטמא שום דבר או אסר אותו ונתקלקל דינו ואבד בעל הממון ממונו הרי בזה יש חילוק בין הדיינים אם היה הדיין מומחה ונטל רשות אפי' לא נתרצו בו בעלי הדין או לא נתקבלה הוראתו ברצון או שהיה מומחה ולא נטל רשות אלא שנתרצו בו בעלי הדין או מקבל הוראתו ברצון הרי זה אינו חייב לשלם רק נאמר מה שעשה עשוי אם אבד הדבר אז יחזיר הדין במה שאפשר לחזור ואם היה מומחה ולא נטל רשות ולא נתרצו בו בעלי הדין או אינו מומחה אבל נתרצו בו בעלי הדין כגון שאמרו לו דון לנו דין תורה וטעה כמו שאמרנו אלו שני הדינים הן שנאמר עליהם מה שעשה עשוי וישלם מביתו אבל מי שאינו מומחה ולא נתרצו בו בעלי הדין זהו אנס ואין ראוי לדבר עליו ודינו אינו דין כל עיקר ודינו בדבר שנשא ונתן ביד דין האנס וכשמאבד שום דבר ואוסר אותו שלא כדין ג"כ הוא אנס ומשלם הכל ולא נשאר מן החלוקים אלא מי שאינו מומחה ונטל רשות זה אין צד וענין למנותו שלא יתן ב"ד רשות למי שאינו מומחה לפי שאינו

מועיל כל עיקר ולא עוד אלא אותו ב"ד כאילו נטע אשרה ומקים מצבה בישראל כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין ועוד נתבאר בחגיגה דבר מערבא שאפי' למנותו לדבר אחר אינו מותר עד שיהא חכם בכל דיני התורה אמרו אע"ג דאת אמר ממנין זקנים לדברים יחידים והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. ונשאר עלינו לברר מי הוא הנותן רשות ולמי ראוי לתת רשות שיועילנו ואומר שהנותן רשות הוא ראש גלות הממונה בבבל ואין צריך להיות חכם וראש ישיבה ממונה בא"י אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאד עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בא"י בזמן שממנין אותו ואם הדיין הזה נקט רשות מראש ישיבה בארץ ישראל אותו הרשות מועיל לא"י בלבד ואינו מועיל בחוצה לארץ ואם נקט רשות מראש הגולה הרי הוא המועיל בכל מקום בא"י ובח"ל לפי שדינו של ראש גלות על כל ישראל כדינה של מלכות שאונסת ומכרחת הרי קראו רחמנא שבט ואמרו ז"ל לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ר"ל אונס ותגבורת הלא תראה שאין אנו חוששים לחכמתו אלא ליחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד אבל ראשי ישיבות א"י הם חכמים שנאמר ומחוקק מבין רגליו אבל האיש שמנסין אותו ואח"כ נותנין לו רשות מבבל או מא"י ומועיל לו הרשות הוא האיש מתלמידי חכמים המפורסמים בחכמת התורה כמו שיתבאר בגמ' הוריות ואם היה משותף בכל הגמרא ויש לו כח במסכתא מן המסכתות וששואלין אותו שאילה באותה מסכתא הוא משיב עליה כראוי הרי זה ראוי למנותו בעירו ונותנים לו רשות בזה וכשנותנים לו רשות הרי הוא נוטל רשות. אם היה גדול בחכמה עד שמשיב כראוי כששואלין אותו בכל הגמרא הרי זה ראוי למנותו ראש ישיבה. ועניין ראש ישיבה שיעשה ישיבה בכל מקום שיהיה ודן ומלמד ושופט ואם היה מי שנתן לו רשות שיהיה ראש ישיבה הוא ראש גלות הרי הוא שופט ומלמד בכל הארץ ואם היה מי שנתן לו רשות בישיבת ב"ד של א"י הרי זה דן ומלמד בכל מקום מא"י וידין דיני קנסות ואפילו בח"ל כמו שבארנו בתחילת סנהדרין וכתוב בגמ' אי זהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה ואומר למאי הלכתא למנויה אי במסכתא באתריה אי בכולי גמרא בריש מתיבתא ואל תטעה בכל עניינים האלו שכללתי במאמרי זה אלו השמות הידועים בא"י ובארץ המערב שקורין קצת בני אדם ראש ישיבה ואחרים אב ב"ד ועושין חילוק בין ראש ישיבה גאון יעקב ובין ראש ישיבת של גולה וכותבין לבני אדם שלא ראו אותו בראש ישיבה או זולתן מן השמות לפי שאלו הדברים פטומי שמא בעלמא והולכין אחר הכנויין והייחוסין וכבר ראיתי בא"י אנשים נקראין חברים ובמקומות אחרים יש מי שנקרא ראש ישיבה ואפי' בר בי רב דחד יומא ליתיה ואין אנו מדברים בשמות אלא בעניינים וכבר בארתי

שהממונה בענין זה שהוא מנוסה נותנים לו רשות כפי חכמתו: ואחזיר אל כוונת ההלכה מה שאמר הרי זה יקבר וישלם מביתו לפי שהוא אינו מומחה והמקבל דינו כבר נתרצה דינו והדבר שדן עליו כבר עבר זמנו וא"א להחזיר הרי דינו שישלם כמו שאמרנו לפי שאמרו משלם רביע לדקה ומחצה לגסה ונתנו טעם בזה לפי שהפסיד עליו בדקה שיעור מועט ישלם רביע דמיה ולפי שהפסיד עליו בגסה שיעור הרבה ישלם חצי דמיה ואין אנו מחייבין לשלם כשיעור מה שהפסיד מפני התקנה כדי שלא יגדלו בהמה דקה בא"י מפני שהוא אסור כמו שידעת משום גזל ולפיכך הקל בחיוב זה שדן בשחיטתו להחמיר על בעל הבהמה לפי שגדל בהמה דקה בא"י:

משנה ה

הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על כו': התקינו לו ליטול שכרו בתמים ובעל מום כדי שלא יחשדו אותו ויאמרו הבכור הזה תמים הוא אבל מה שאמר עליו שהוא בעל מום כדי שיטול שכרו היה וכן אין נותנים לו רשות ליטול שכרו אלא פעם אחת על בהמה זו כדי שלא יאמרו ג"כ שזה הוא בעל מום ולא אמר עליו שהוא תמים אלא כדי שיעמוד אצלו עד שיפול בו מום אחר ויתן לו עליו שכר שני ולפיכך אינו נוטל עליו שכר שני כל עיקר ומן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים ששוחטים בשכירות ידועה כשהשחיטה כשרה ואם היתה טרפה אינו נוטל שכר וזה אינו מן הראוי ואין דן דין זה אלא מי שאין לו חכמה לפי שהראוי מצד הדת שישחוט בלא שכר או יטול שכר על כל מה שישחוט בין נבלה בין טרפה בין כשרה כדי שלא יבא לידי חשד כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור:

משנה ו

הנוטל שכר לדון דיניו בטלים להעיד עדותיו כו': מי מערה אינן מותרים לקדוש אלא מן המים חיים לפיכך אמר מים האלו כאילו הם מי מערה ואותו האפר כאילו הוא אפר מקלה ר"ל אפר הכבשן לא אפר פרה: וענין הקדוש להשליך אפר הפרה לתוך המים וזהו שאין מותר לעשותו בשכר ואם עשה פסול להזות עליו ממי חטאת ואם נטל הדיין שכר משני בעלי הדין כאחד בפרסום נוטל כנגד מה שבטל ממלאכתו לא יותר ויהיה זה גלוי ומפורסם כגון שיהיה בעל אומנות ידים עושה כל היום ונוטל שני דרכמונים כסף בטל עמהם רביע היום נוטל משניהן חצי דרכמון רביע מזה ורביע מזה והרי זה מותר וכבר עשו כזה גדולי החכמים: ומה שאמר אם היה כהן ר"ל אם היה זה שרוצה לדון לו כהן ונמשך בדין זה עד שנטמא ונמנע מלאכול בתרומה כגון שילך עמו למקומות שנטמא בדרך באחת ממיני הטומאות כדי שיראה לו שם שום דבר מן הדברים כדי שיעשה לו

הוראה באיסור או בהיתר הרי זה מותר להאכילו ולהשקותו משלו בכל הדרך ומרכיבו אם יצטרך לכך לפי שזה תשלומי התרומה שמנעו מלאכול אותה: ומה שאמר כפועל אמרו בטל באותה מלאכה ואני הנני מבאר המאמר הזה וענינו לפי ששמעתי בו דברים שאינן מתקבלין ולא עוד אלא שאין להן תכלית כוונה כל עיקר וזהו שלפעמים יהא אדם גבור ומהיר במלאכתו ומרויח בכל יום ממון הרבה אין אומרים יתן לו כנגד מה שבטל האיש הזה אלא אומדים אותה מלאכה על הרוב ורואין במה שאפשר שירויח האדם באותה מלאכה בכל יום וזהו ענין מאמרם כאותה מלאכה אבל אמרם הבטל של אותה מלאכה אומדים אותו כפי היגיעה שבמלאכה ההיא או המנוחה ההיא לפי שיש מן המלאכות שהן בעמל גדול כאומנות חרשי ברזל וחציבת צירי המתכות ולפיכך אם נמסר לאדם רשות לבחור לו לעשות המלאכה הזו המיגעת או שינוח כל היום בלי ספק יבחר לו המנוחה אע"פ שלא ירויח אלא מעט מזער יותר מהעבודה הקשה אע"פ שירויח בו השיעור הידוע אבל המלאכות הקלות שפועלים כבני הבטלנים כגון השולחני שמקבל מעות ומטבעות ונוטל שכר על כך והדומה לו זו אין הפרש גדול בין העוסק באותה המלאכה או הבטל ואם חרש הברזל דרך משל היה מרויח שני דרכמונים והשולחני שני דרכמונים והיה הדיין הזה אומן ברזל ובטלו ממלאכתו יום אחד בדינו והוראתו נותן לו חצי דרכמון לפי שאע"פ שבטל הרי זה נח מעמל גדול ואם היה שולחני נותן לו דרכמון וחצי דרך משל לפי שבטלו מדבר שלא היה בו עליו טורח והבן הענין הזה שהוא נפלא ואמתי:

משנה ז

החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר כו': בשר צבאים דומה לבשר העגלים ומה שהתיר לקחת עורות מעובדים לפי שאין מעבדין עור בכור תם לפי שיאמר שמעיינים ביה רבנן ומפסידין לו: ועור נקבה אחז"ל שמא יחתוך מקום זכרותו ויאמר עור נקבה היא שאכלוהו עכברים וחתכוהו. ומה שאמר מלובן מצואי כך פירושו בגמרא מלובן מצואי ר"ל שרוחץ מצואותיו כ"ש שאינו רחוץ כל עיקר: ומה שאמר בארוג אינו ר"ל בגד ארוג לפי שכבר התיר לקנות הטווי ממנו ואיך ידבר על הארוג אלא ר"ל בארוג דבר מחובר דומה לארוג ר"ל הלבדים העושין מצמר ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ח

החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן כו': בגדים אלו שבכאן ר"ל כעין בגדים כגון הגדילים שהם מעשה עבות מן הפשתן עצמו לא מן הטווי לפי שהואיל והתיר לקנות הטווי כ"ש הדבר העשוי עבות:

משנה ט

החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין כו': זיקת שייכות וכבר בארנו אותו ביבמות: ור' יהודה אינו אומר אלא על דרך הגזירה והלכה כר"ש:

משנה י

החשוד על השביעית אינו חשוד על כו': איסור שביעית דאורייתא ואיסור מעשרות דאורייתא ויש בכל אחד חומרא שאינה באחר לפי שמעשרות טעונין הבאת מקום ר"ל מעשר שני שעליו אנו מדברים משא"כ בשביעית ושביעית אין לה פדיון משא"כ במעשר וכבר נתבארו עיקרים אלו במקומותם ולפיכך מי שחשוד באחד מהן אינו חשוד באחר אבל חשוד בשניהם שהם מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על הטהרות ולפעמים יהא חשוד על הטהרות שהן מדרבנן כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים וכיוצא בהן ואין ראוי שיהא חשוד על פירות שביעית ומעשרות שהן מן התורה לפי שהחשוד במילי דרבנן אין ראוי לחשוד אותו במילי דאורייתא אבל אם נחשד על טומאה דאורייתא הרי הוא ג"כ חשוד על שביעית ומעשרות ולפי הענין הזה אמר יש שהוא חשוד על הטהרות: ומה שאמר זה הכלל עניינו מה שזכרתי לך שהחשוד על שום דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו באיסור או פחות ממנו אבל לא על איסור שהוא חמור ממנו בשום צד מן הצדדין כמו שנתבאר במעשר ובשביעית:

פרק ה

משנה א

כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז כו': איטליז שם מקום מיועד למכור בו הבשר וכשאנו מתירים מכירת פסולי המוקדשים בשווקים כבשר חולין מוסיפין בדמיהן כשלוקחין אותן מן ההקדש ולפיכך יש בדבר שמוסיפים הדמים הנאה להקדש הואיל ודמיהם קדש אבל הבכור הנאכל במומיו כמו שנתבאר אינו נמכר אלא בבתים לא בשווקים. ושוקלים מנה כנגד מנה חלק בחלק כגון שיחלקו אותן ו' או ז' ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה ר"ל כפות המאזנים וזה מותר בבכור בלבד אבל מעשר לא לפי שנראה כאילו הוא מוכר וכאילו הוא מחליף חלק זה בחלק זה ואתה ידעת שאין מותר למכור המעשר כל עיקר ואע"פ שנפל בו מום ונשחט במומו לא באיטליז ולא בבית כמו שאמר עליו לא יגאל ולא נאמר בו לא יפדה כמו שנאמר כבכור. כתוב בספרי בבכור שנאמר בו לא יפדה הוא נמכר ובמעשר שנאמר לא יגאל אינו נמכר לא חי ולא שחוט ולא תמים ולא בעל מום וכבר זכרנו פי' זה בתחלת מסכת מעשר שני:

משנה ב

ב"ש אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן כו': **בכור שאחזו דם אפי' הוא מת אין מקיזין כו'**: ב"ש אומרים שאפי' בכור בעל מום לא יאכל אלא בחבורות הכהנים מצד הכתוב שנא' בו ובשרם יהיה לך וגו' והואיל והוא ממתנות כהן לא יאכל אותו אלא כהן וב"ה אומרים לא נאמר זה אלא בתמים בלבד אבל בעל מום יכול הכהן למוכרו ולהאכילו למי שירצה ואפי' לעובד כוכבים לפי שנאמר בבעל מום כצבי וכאיל: וכבר ידעת דעת ר' שמעון שדבר שאין מתכוון מותר וביארו בגמרא שהלכה כמותו ואין כוונתו במה שנאמר כאן אע"פ שהוד עושה בו מום שאירע המום בשעת הקזה בהכרח לפי שמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פירשנו זה ובארנו אותו פעמים אבל ענין מחלוקתו בכאן שר' יהודה אומר לא יקיז כל עיקר שמא יארע בו מום אע"פ שלא נתכוון לכך דדבר שאין מתכיון אסור וחכמים אומרים שיקיז ע"מ שידע שההקזה אינו עושה מום בשום פנים ור"ש אומר יקיז ואין חוששים [למה שיארע אחר הקזה שאם אירע מום באותה הקזה אין אנו חוששין] לפי שהוא דבר שאין מתכוון ולא נפל המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה ולא ימות ור"ש אומר ששוחטים אותו במומו שיארע בו מחמת אותה הקזה אם אירע והלכה כר"ש שיהא נשחט (עמו) [יעב"ץ עליו] ג"כ:

משנה ג

הצורם באוזן הבכור ה"ז לא ישחט עולמית כו': **מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל ראהו כו'**: צרם נקב קסדור ממונה על ממוני המלך וכבר בארנו אותו בנשים. מה טיבו מה סבתו ועניינו ושם הסבה אצלם טוב: ופיגיון שם הכלי שבו מנקבים מקום הנזם: והשמיענו דין העובד כוכבים ודין קטני ישראל לפי שמשניהם יחד יתאמת הענין שאילו השמיענו דין העובד כוכבים לבדו אמרנו זה הוא כדי שלא ירגיל לעשותו פעם שניה אבל הקטן אי אפשר שירגיל לעשות כן ולא יהא מותר לאכול מה שעשה בו מום אפי' שלא במתכיון ואילו השמיענו דין קטנים אמרנו כדי שלא יתערב לנו קטן בגדול ולפיכך הוא מותר המום שעשאוהו שלא במתכוון אבל העובד כוכבים שהוא גדול שמא יתערב בישראל גדול ויהיה הבכור ההוא אסור ואע"פ שלא נתכוון בעליו עליו לכך הודיענו שאין הפרש ביניהן ודבר ברור שזה הקסדור לא נתכוון בנוקבו אזן הבכור הזה אלא כדי שיעשה בו מום אבל הואיל ועשה זה ממילא שלא צוינו אותו לפיכך מותר לנו לשחוט אותו וכשמתכוון לזה תמיד היינו כאילו אנו צוינו אותו להטיל המום ומה שאמר כל שהוא לדעתו אסור ואפי' ע"י סיבה כגון שהוליכו במקום שיש בו ברזל עומד כדי שיכשל בו ויעשה בו מום וכיוצא בו ושלא לדעתו מותר ואפי' אמר בתוך סיפור

דבריו אילו נפל בבכור זה מום הייתי אוכלו ולא נתכוין לעשות בו מום ושמע העובד כוכבים ועשה בו מום והוא לא ידע הרי זה מותר: וראוי שתדע שמטיל מום בקדשים לוקה ובתוספתא דבכורות אמרו העושה מום בבעל מום והמסרס את המסורס והמחמץ את המחומץ לוקה את הארבעים ודע זה. ודע שאם עבר ישראל והטיל מום בבכור ומת הרי בנו שוחט את הבכור ההוא באותו המום וזהו מה שאמרו לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ד

היה בכור רודפו ובעטו ועשה בו מום הרי כו': **כל המומין הראוין לבא בידי אדם רועים כו'**: כבר זכרנו שהכהנים חייבין בבכור בהמה טהורה כמו שאמר לא נפטרו מבכורות בהמה טהורה ואם יפול בו מום יאכלנו בעליו הכהן בטומאה כמו שיאכל בכור ישראל שנפל בו מום ואמר שאם היה זה הרועה ישראל ורועה בהמות כהן ואמר שהמום הזה אירע בלי כוונה הרי הוא נאמן לפי שלא יגיע לו תועלת שיעשה הוא המום וא"ת שאנו חוששין שמא יעשה זה כדי שיאכיל אותו ממנו הכהן כשישחט אותו מפני שמותר לישראל לאכול מבכור בעל מום כמו שזכרנו אין חוששין לזה לפי שהוא שיעור מועט ועל שיעור מועט כזה לא יעשה עון והוא ענין מה שאמר ללגימה לא חיישינן אבל אם היה הענין בהפך כמו שהיה הרועה כהן והבהמה של ישראל אינו נאמן הרועה לפי שבכור בעל מום מתנה לכהן כמו שזכרנו באורו והרועה חושב בדעתו שלא יניח אותו ויתנהו לזולתו מן הכהנים ולפיכך אנו חוששין שמא הוא עשה בו המום בכוונה ר"ל הרועה כדי שיאכלנו במומו וכן אינו מותר להעיד כהן אחר אם נפל מום בבכור דחיישינן לגומלין זה את זה ואמר רשב"ג נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו וחלק עליו ר"מ ואמר הואיל והוא חשוד אינו נאמן לא על של חבירו ולא על של עצמו וענין מחלוקת ר"מ ות"ק שר"מ אומר בכור כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו ות"ק אומר אינו מעיד כהן על בכור כהן הא שלא כהן מעיד ואפי' א' ורשב"ג אומר אפי' בני ביתו של כהן ובניו נאמנים אבל אשתו לא לפי שהיא כגופו והלכה כרשב"ג:

משנה ה

נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל כו': **הכל הנאמנים על מומי המעשר בכור שנסמת כו'**: אין הכהן חשוד אלא שמא יעשה מום בכוונה בבכור כדי שיהא מותר לו לאוכלו ולמוכרו כמו החולין אבל לאכול קדשים בחוץ אינו חשוד לפיכך אם אמר אני דנתי שזה מום ששחטו עליו הבכור הרי הוא נאמן ונאמן ג"כ לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו לפי שהוא מילתא דעבידא לאגלויי מפני ששואלין למי שנתנו לו אם נתנו במום

או בלא מום והמום הזה אירע ברשות הכהן שאין נאמן עליו כפי שזכרנו ודע שעד מפי עד כשר לעדות בכור וכן אשה מעידה שהמום הזה אירע בפניה ולא נעשית בכוונה ודע שהכהנים ג"כ מפרישין מעשר בהמה והטעם שמחמתו הכל נאמנים על מומי מעשר לומר שלא באו בכוונה ואפי' הבעלים לפי שאילו רצה אדם היה מטיל מום בכל צאנו ואח"כ מעשרם ומפריש המעשר בעל מום ואח"כ אמר שהמומין האלו הידועים שאין בהן ספק שהן מומין מעמיד עליהן ג' הדיוטות וישחט על פיהן כל זה כשאין באותה מדינה מומחה אבל אם היה שם מומחה לא ישחט אלא על פיו וכן הפרת נדרים אינו מועיל ג' הדיוטות אלא במקום שאין שם מומחה ור' יוסי אומר ואפי' היו מצוין סנהדרין ולא היה במדינה מומחה למומי בהמה לא ישחוט עד שיהא מצוי מומחה ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ו

השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו כו': ענין מה שאמר ישלמו לו את הדמים שמחשבים עמו בדמי טרפה ומנכין אותו מן הדמים שנתנו ומחזיר להן המותר:

פרק ו

משנה א

על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה כו': נפגמה ר"ל חסרה כגון שנחתך ממנה מגוף הסחוס לא מן הקצה העליון שהוא דומה לעור ונקרא בשם הסחוס: מלא כרשינה שיעור גרגר כרשינה ואפי' היה הנקב לאורך או על איזה צורה שיהיה שמצטרף ממנו כשיעור כרשינה הרי זה מום: נפרכת בין האצבעות ונעשית פתיתין ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ב

ריס של עין שנקב שנפגם שנסדק הרי בעיניו כו': ריס העין שם העפעף האחד משני עפעפי העין ושם הלבן לובן העין: ודק פירושו רושם וכבר נתבאר שכל מה שאירע בלבן לבדו אינו מום ולפיכך אם היה הרושם הזה תבלול לבן בשחור העין והיתה גומא בעין שהיא נראת שפלה הרי הוא כשר ואינו מום ואם היתה בולטת על שטח העין הרי הוא מום ואם היתה כמו גרגר שחור בולט בשחור העין הרי זה ג"כ נקרא דק אבל אינו מום ואם נעשית גומא כל שהוא בשחור העין הרי זה מום: וחלזון נחש שני שמות נגררים על ענין אחד הוא שיצמח בעין בשר מותר וימשך עד שחופה קצת משחור העין ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא (אמר המעתיק וכן קורין לצפורן האצבע טפרא בלשון ערבי): ותבלול הוא הערבוב ונגזר מן בלול והוא שיתערב הלבן עם השחור ויש

לו שר דינים והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור ואם צמח בשחור שום דבר במה שנראה לעין ונמשך בלבן אינו מום והוא ענין מה שאמר נמשך בשחור ונכנס בלבן אינו מום: וסירא הוא שפת הלבן לפי שקרומי העין כוללין כל העין ומקיפין אותם זולתי הלבן שהוא מקיף לקרום הקרניים מכל צדדין סביב לשחור העין ר"ל סביבות המקום הנראה מן העין שמתהפך למראה השחרות או התכלת ואינו מקיף כל העין ואיני בא להגיד סיבות מאורעות התחלואין האלו ולא מקום החולי בצמצום באיזה קרום יהיה ואיזה מהן ראוי ליקרא חולי על האמת ומה הוא הנגרר אחרי החולי לפי שאין כוונתי להודיע אלא הדבר שכשרואים אותו אומרים עליו זה הוא מום וזו היא הכוונה בכאן לא לרפאות אלו התחלואים עד שנצטרך לדעת סיבותם ומקומותם ואיזה מהן חולי:

משנה ג

חורור והמים הקבועים איזה חורור הקבוע כל כו': חורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו וידוע זה כשאירע פתאום: והמים הם המים היורדים בעין המפורסם אצל בני אדם ומה שאמר הקבועים הוא שב אל המים והחורור לפעמים יתמסמס הסתום ויסורו המים ויתפזרו ולא יעמדו ולפעמים תהיה הראיה נעדרת מחמת סיבות אחרות ויבריא אחרי כן ולפיכך אמר שצריך לדעת שהחורור קבוע כשיתקיים שמונים יום שלא יראה וא"ר חנינא שצריך לבדוק אותה בכל ששה ועשרים יום ושלשים יום משעה שאנו מרגישים בו נמצא שהוא רואה וחזר שאינו רואה ממחרת יום הבדיקה דרך משל מונין לו פ' יום אחריו משעת העדר הראיה ובודקין אותו בכל שלישית מהזמן הזה ג"כ ויודע שהמים קבועים ג"כ אם עמדו זמן אחר כן הודיע הזמן ההוא והודיע שהוא הזמן ידוע מפרקי השנה ואינו כמו השמונים יום שזכרנו שהוא מנין זמן באיזו פרק מפרקי השנה שיהיה ולפיכך אמר אם אכל העשב הלח והיבש בזמן הקור ולא הבריא או אכל העשב הלח והיבש שצומח בארצות הציה ולא הבריא או אכל העשב היבש שבזמן הקיץ ואח"כ אכל העשב הלח שצומח אח"כ בתחלת החום ולא הבריא הרי הוא לא יהא בעל מום עם כל זה לפי שלא נקבע המום עדיין ואפשר שיבריא ואם אכל עשב לח החם עד אדר וניסן ועמד בענין זה שלא ראה ואכל אחר כן יתר העשב שיבש בארץ בזמן החורף אלול וחצי תשרי ולא הבריא הרי אלו מים קבועים וישחט על המום הזה ולפחות שמאכילים אותו מהן כגרוגרות וכל שמוסיפין ה"ז משובח מפני שיש להן תועלת ר"ל לעשבים האלו הלחים והיבשים בחולי זה וצריך להאכילו מן העשבים האלו בזמן הזה כגרוגרת או יותר בכל סעודה וסעודה וקודם סעודה ואחר שתיה יהיה מותר ר"ל שלא יהא כפות בשעה

שיאכל הגרוגרת הזאת ויהיה עם חבירו ויהיה בשדה ולא בעיר וכשעושין כן כל הזמן הנזכר ולא הבריא הרי הן מים קבועים והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

משנה ד

חוטמו שנקב שנפגם שנסדק שפתו שנקבה כו': **חוטיו החיצונות שנפגמו או שנגממו והפנימיות כו'**: וכן אם ניקב הבשר המפסיק האף לשני נקבים עד שיהא עובר בין שני הנקבים אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה הרי הוא מום ואם היה תחת העור ר"ל לצד העליון מן האף אינו מום: וחוטיו החיצונות הן שני החוטים הבולטים בגופו של חיך קרוב לשיפוע כובע והן נראין לעין בשעה שפותח בעל חיים את פיו וחוטיו הפנימיות הן הפיקות והן הנה שקורא ר' חנינא מתאימות מפני שהן מזדווגות ויש אומרים חוטיו שיניו וחוטיו הפנימיות הטוחנות: וכבר ידעת שהפגימה היא חסרון וסדיקת בקע: ונגממו הוא שרזו ונימקו עד שלא נשאר בהן אלא רושם מעט ואינן בולטות כמו שהיו והכל מודים שמן הפיקה ולפנים אל הגוף אין חוששין לחסרון ולא יהיה שם מום אמרו מום כלל פסח או עור פרט כל מום רע חזר וכלל כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינם חוזרים לפיכך אין אנו קורין למה שאירע בפנים מבית הבליעה ובני המעים מום והמחלוקת הוא בפיקות עצמן שהחכמים אומרים אם נעקרו מעיקרן הרי הוא מום ור' חנינא אומר שהן עצמן כלפנים ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

משנה ה

נפגם הזובן או עריה של נקבה במוקדשין כו': זובן הוא העור התלוי בזכרות הבהמה שהגיד מתקשה משם ואם נחתך הכיס מעיקרו אינו מום ואם נפגם הגיד עצמו אינו מום לפי שאינו בולט בבהמה כמו שאמרנו ועל כן אין חוששין לחסרונו: ועריה כלי הנקבות הבולט ממנו על שטח הגוף נפגם: ומה שאמר במוקדשים לפי שהבכור לא יהיה אלא זכר והתועלת שיש כשנודע המום ממיוחד בנקבה הוא לשאר קדשים. מפציל עצם שיהא קצה של זנב כשתי זנבות ובכל אחד משתיהן עצם או שיהיו החוליות רחוקות זו מזו כמו שאמר:

משנה ו

אין לו ביצים אין לו אלא ביצה אחת ר' ישמעאל כו': סדר המשנה הזאת כך היא אין לו ביצים בשני כיסים אלא שתי ביצים בכיס א' או שתי כיסים וביצה אחת הרי הוא בעל מום והרגיזו הוא סוף חליות השדרה ויש מי שקורא עכוזו והביא המעשה הזה ללמדך

שכל זמן שמעך ולא יצאת אע"פ שמצאנו אותו בפנים הרי הוא בעל מום ומותר לאוכלו וכן הלכה:

משנה ז

בעל חמש רגלים או שאין לו אלא שלש כו': התוספת הזו או המגרעת שאמר עליו שהוא בעל מום ויאכל עליו הוא כשהיה התוספת או המגרעת לצד הראש אבל אם יש לו רגל א' או ג' רגלים הרי היא טריפה גם כן: והכסול נגזר מן כסלים אמרו כסול זה שרגלו אחד (בתוך הכסל) [ע"ג כסל כצ"ל תוי"ט ע"ש. הגהות הגרי"פ] ומה שאמר קלוטות ר"ל עגולות כדמות רגל החמור ואפי' היתה סדוקה:

משנה ח

נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו כו': אע"פ שאינו ניכר ר"ל אינו ניכר כשהוא עומד אלא כשהוא מהלך אבל כל זמן שלא יהיה ניכר אפי' בשעת הילוכו אינו מום והלכה כב"ד של אחריהם:

משנה ט

מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון כו': **אוזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן כו'**: ענין עצם [יעב"ץ אחד] הוא גוף אחד וגולם אחד כמו שנטל גולם רך וכפלו גזור ממה שנאמר וכעצם השמים לטוהר. ומה שאמר ושאין לו שלשה חוליות חוזר על זנב של טלה אבל אם היתה של גדי חוליא אחת מום שתים אינו מום והוא דברי הכל והלכה כר' חנינא בן גמליאל.

משנה י

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת כו': יבלת ידוע וכל זמן שתהא יבלת אפי' בלובן העין ויהיה בו שער הרי זה מום לדברי הכל ולדעת חכמים אפי' אזנו אחד כפולה כשר וכל זמן שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז אז יהיה מום והלכה כחכמים בלבד:

משנה יא

זנב העגל שאינה מגעת לערקוב אמרו חכמים כו': **על אלו מומין שוחטין את הבכור כו'**: מה שכפל הלשון ואמר על אלו מומין שוחטין את הבכור אע"פ שאמר בתחלת הפרק על אלו מומין היה כדי לכלול עם המומין שלשה שהוסיפו. ומה שאמרו חכמים ז"ל כל מרבית עגלים כן אמת ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן:

משנה יב

אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא כו': אין שוחטין במקדש דבר שיש בו שום ענין מכל אלו לפי שהוא חסר ואין מקריבין אלא שלם בתכלית השלמות וכן לא ישחט עליהן במדינה לפי שאין מומין קבועים: ומה שאמר בעל גרב ר"ל הגרב הלח אבל היבש הרי הוא מום ועל היבש אמרה התורה או גרב: ויבלת ידועה וע"מ שיהא בהם עצם ואם אין בהם עצם הרי הן נקראים דלדולים. ומה שאמרו חכמים אינו ברור הוא על האנדרוגינוס אבל טומטום לדברי הכל הוא קדוש מספיקא ויאכל במומו לבעליו לפי שהמוציא מחבירו עליו הראייה ואין הכהן יכול להוציא מיד בעליו: ומה שאמר שנעבדה בו עבירה ושהמית את האדם זהו בעד אחד או ע"פ הבעלים אבל בשני עדים בני מות הן: ומזוהם הוא שריחו רע ואין הלכה כר' ישמעאל:

פרק ז

משנה א

מומין אלו בין קבועים בין עוברין פסולים כו': כילון נגזר מן אכלה והוא מה שאמרו בגמרא דרישיה דמי לאכלה ואכלה הוא כלי שיש לו צואר ארוך ששואבין בו היין מן החבית וענין הדמיון הזה שיהא אמצע ראשו בולט גבוה למעלה והלפתן נגזר מן לפת והוא שיהא ראשו על צוארו כראש הלפת על העלין שלה והוא מה שאמרו בגמרא צוארו עומד באמצע ראשו: מקב גזור מן המקבות והוא שיהא ראשו כמו מקבת ויהא קדקדו גבוה למעלה: ושראשו שקוע הוא שיהא דמות ראשו כמי שנתן ידו על גובה ראשו ונתפשט עד שבלטו צדדיו ומי שראשו כדמות זה קורין אותו בני אדם קובי: ושקיפה הוא שיהא אחורי ראשו בולט לצד ערפו כמו שבולעין הצדדין מהקובי: וחטוטרת שם ידוע באיזה ענין שיהיה השמטת החליות בין לאחריו בין לצדדיו מהן שיהיה וכן אע"פ שלא נשמטו החליות אלא שנולדה מורסא קשה על גבו כדמות חטוטרה הרי הוא פסול לדעת חכמים וכן הלכה:

משנה ב

הקרח פסול איזה הוא קרח כל שאין לו שטה כו': **אין לו גבינים אין לו אלא גבין אחד הוא גבן כו'**: הקרח ידוע ומה שאמר ואם יש לו כשר ע"מ שתהא שטה של שער מאחורי הראש מצד העורף ושתהא מאזן לאזן: וגבינין גבות העין. גביניו שוכבין הוא שיהא שער גביניו רב עד שהוא מגיע אל עפעפי עיניו. וענין שני גבין שיהא גבו חלוק כאילו היו שתי גבין בכל גב מהן שלשלת קשה ואין ר' דוסא ותנא קמא ור' חנינא בן אנטיגנוס

חולקין אם אלו מומין או אינן מומין רק הכל מודים שהן מומין אבל מחלוקתם שאלו הג' מומין הוא גבן האמור בתורה:

משנה ג

החרום פסול איזהו חרום הכוחל שתי עיניו כו': חרום הוא שגובה חוטמו שפל מאד: ומה שאמר שתי עיניו למעלן ולמטה הוא שיהא שתי עיניו בפניו למעלה מן הראוי או למטה מן הראוי (עד) שיהיו שניהם במקום הראוי אלא שרואה את החדר ואת העלייה כולן כא' והוא המעוות והוא מ"ש שמדבר עם חבירו ואחר אומר שרואהו וזהו ענין המעוות: וסכי שמש כבר אמרו שהן שונאי השמש ר"ל שונאי השמש והירח והכוונה בזה שבשעה שרוצה להביט אל השמש או לירח או לדברים המאירים מאמץ ומקבץ עפעפי עיניו ומקטין אותן ולא יארע זה אלא למי שנתרחבה בבת עינו וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העינים והאזנים וגבות העינים וזולתן וכשיהיה בין אחד לחבירו שנוי באיזה דבר שיהא אותו שנוי כגון שיהא בגב עינו אחת שער הרבה מאד ובשני מעט מזעיר או שיהא הא' מהם שחור והשני לבן או עינו האחת שתורה והשני כעין התכלת או עינו אחת גדולה והשני קטנה או אחת משני עפעפיו לבן והשני שחור וכן בשאר האברים שהן זוגות ושאר השנויין הרי האיש ההוא בעל מום: זוגדס ויקרא זגדס ענינו בעל שנוי בשני הדברים שאין ראוין שיהא בהן שנוי וצירן מי שעיניו דומעות או שנוזלים קצת עיניו תמיד והוא מה שאמר בפירוש השם הזה דמעות זולפות. ושנשרו ריסי עיניו הוא מי שנפלו שער עפעפיו ועל זה אמר שהוא פסול מפני מראית העין כשישאר מן השער שום דבר לצד עיקרו אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר או שער העפעפים הרבה מאד ודוחק זה לזה הרי אלו שני מומים גדולים וכן אמרו בברייתא הלופן והתימר ואמרו בגמרא דלופן דנפישי זיפי תימר שתמו זיפיה וזיפי הם ריסי העין וההפרש שיש בין המומין שכוללים האדם והבהמה ובין המומין המיוחדים לאדם והמומין שנאסר להם משום מראית העין הוא זה שכל מי שיש בו מהמומין הכוללין אדם ובהמה אם עבר חלל עבודתו ומי שיש בו מום מן המיוחדים לאדם לא חלל עבודתו אבל הוא לוקה ומי שהוא פסול מפני מראית העין לא חלל ואינו לוקה ואפי' עבר ועבד:

משנה ד

עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז כו': העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו קצתם אל קצתם ושיעור חוטמו אמרו שהוא כשיעור אצבע קטן שבידו לפי שחוטמו השוה באבריו הוא כאורך אצבע קטנה של יד ואם היה ארוך מכן או קצר מכן הרי זה מום וכבר נתבאר בספרא שאם נעשה בחוטם

חטוטרות או שום עוות או השמטת קצהו שהוא מום: וספוג צמר הים והוא הידוע בסוג וכבר פירשנו זה פעמים:

משנה ה

שפתו העליונה עודפת על התחתונה כו': **דדיו שוכבין כשל אשה כרסו צבה טבורו יוצא כו'**: **אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת זהו כו'**: כריסו צבה שבטנו גדולה עד שהיא בולטת ורוב בני אדם מקום טבורם דומה לגומא בשטח הגוף ויש מהן שטבורן בולט על שטח הגוף דומה ליבלת וזה שנקרא טבורם יוצא הוא מום: נכפה ידוע ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע: ורוח קצרית מקרה מחמת מרה השחורה כגון הנקראים בלשון ערב ממלבנין ואמדמין שגברה עליהן המרה השחורה כל כך עד שנפסדו פעולות הגוף וכחותיו: ומאושכן הוא מי שכיס הבצים שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו ואין הפרש בין שיהיה מלא רוח או ליחה להיות מרוח אשך או שיהיה הכיס ארוך מדולדל ואין בו רוח ולא מורסא הכל מום: ובעל גבר על משקל ארץ ולפעמים קורא גבר על משקל גובל [גבר על משקל גבל כדכתיב זקני גבל (יחזקאל כז ט)] והוא מי שהאבר שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו וזה חולי מתחלואי האבר וכבר הזהירו עליו הרופאים וזכר אותו: ומה שאמר בכאן אין לו ביצים או אין לו אלא אחת אין אומרים כן על דעת שאלו המומין הן הנקראים בתורה מרוח אשך אלא שנחלקו אלו התנאים על איזה האלו המומים הוא שאמרה עליו התורה מרוח אשך: ומראיו חשוכים ר"ל השחור ואע"פ שאינו שחור בתכלית:

משנה ו

המקיש בקרסוליו ובארכבותיו ובעל פיקה כו': **הכושי והגיחור והלבקן והקפח והננס והחרש כו'**: מקיש קרסוליו אחת בחברתה בשעת הליכתו וכן מקיש בארכבותיו ובעל פיקה הוא שתהא עקבו מאחר רגליו בולטת ויצאת יותר מן הראוי: ועיקל הוא מי ששוקיו כפופין כקשת ושיעור כפיפה זו זכרנו כבר שהוא עד שהנותן רגליו זו בצד זו לא יתחברו ארכבותיו: ופיקה יוצא מגודלו שיהא בולט מבוהן היד והרגל שום דבר או שיתעקם ג"כ והבוהן בשעת הנחתו קלוטות עד הפרק מדובקות עד שיהיו ב' האצבעות כאצבע א' ואמר ואפי' יהיו שש ושש בידיו ושש ושש ברגליו שלא ישתנה אבר מן הדומה לו הרי הוא מום אצל החכמים ואפי' היה גם באחת באלו הד' אברים שש בלבד והנשאר חמש חמש אינו מום אצל ר"י. כושי שחור: גיחור אדום. הלבקן לבן בתכלית הלובן לפי שכמו שבשחור מום כן האדום כארגמן או הלבן כחלב מום וכן באר הגמרא והשמר שמא תעלה בדעתך שאלו השמות נאמרו על הגוונים לפי שאינן אלא שמות

לבני אדם שיש בהן אלו הגוונים: וקפח הוא הארוך הרבה עד שמואסים בני אדם ארכו: וננס הקצר: ובעלי הדלדולין הן שמתדלדלין מגופן עורות עד שעורותיהם דומין לדיסקיא והלכה כר"א בן יעקב: ומה שאמר שהשכור מכלל המומין המיוחדים המותרים באדם כבר זכרנו שבעלי המומים המיוחדי' באדם אינם מותרים לעבודה ולפיכך השכור אינו מותר לעבודה וזהו אמת אבל מי שנשתכר מדברים שמבלבלין המות זולתי מיין והשכר כגון ששתה חלב הרבה או אכל דבש הנקרא בלשון ערב סיכרא"ן ובלע"ז נושקימא"י אינו נדון כדין זה רק כשהוא שתוי יין או שכר הוא מחלל עבודה:

משנה ז

אלו כשרין באדם ופסולין בבהמה אותו ואת בנו כו': אותו ואת בנו ר"ל שמותר לכהן ובנו לעבוד בזמן אחד ואינו מותר להקריב אותו ואת בנו: וטרפה הוא שאירע בו חולי ממית כנקובת המרה והמעים וכיוצא בו מאשר מצינו באלו טרפות: ומפני מה הצריכו בנשיאת נשים נדר והספיקו בטומאה כשיקבל בלבד לפי ששם יצרו מתגבר עליו ולפיכך אינו נמנע אלא בנדר וע"מ שידור על דעת רבים שאין לו הפרה אלא לדבר מצוה כמו שהתבאר בגמרא ואין אנו חוששין שמא ילך אצל חכם ויאמר לו נדר נדרתי על דעת רבים אבל דבר מצוה בא לידי ואני רוצה להתיר הנדר מחמתו לפי שהחכם יאמר לו על איזה דבר נדרת לפי שהעיקר בידינו שצריך לפרוט את הנדר:

פרק ח

משנה א

יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן כו': **איזה בכור לנחלה ולכהן המפלת שפיר מלא כו'**: בכור לנחלה הולד הראשון הנולד לאדם מיהודית ואין אנו קפדים אם ילדה אמו לפניו או לא ילדה שנאמר ראשית אונו: ובכור לכהן הוא הולד הראשון שתלד האשה ואין קפדים אם נולד לאביו ולד לפניו או לאו שנאמר פטר רחם: ואין מאמרו באלו הארבעה חלקים היוצאים מב' העיקרים האלו על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור לפי שזה דבר מבואר אבל דבריו של מי שהוא בכור ואע"פ שקדמה לו לידה שאין חוששין לאותה קדימה. ומה שאמר שיצא ראשו חי ר"ל שלא יצא לגמרי עד שמת ואפי' לא כלו לו ט' חדשים. סנדל היא צורה מבשר. ומה שאמר הבא אחריהם ר"ל אחר שיצא ראשו חי בן תשעה ואחר שהיה בו צורת האדם ושאר המנויין אחר כן הודיענו שאם ילדה האשה קודם שנתגיירה ואחר כך ילדה בישראל שהולד השני אינו נקרא פטר רחם אלא אצל ר' יוסי מטעם שזכר. ומה שאמר אח"כ נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת ר"ל כך

או שנתגיירה מעוברת וילדה או שנשתחררה מעוברת וילדה או אשה שלא ילדה וילדה והיא כהנת או היא לויה או היא אשה שכבר ילדה: ומה שאמר כהנת ולויה להודיעך שכהנת ולויה אפילו מעוברת מישראל שבנה פטור מחמש סלעים שנאמר פטר רחם בבני ישראל בפטר רחם תלה רחמנא ודע שהלויה המעוברת מעובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים שהיא בקדושתה עומדת וכתוב בברייתא לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מן המעשר ואוכלת אבל כהנת המעוברת מעובד כוכבים בנה חייב לפי שהיא נתחללה כמו שבארנו במקומות מסדר נשים. ומה שאמר בוולד מי שלא המתינה אחר בעלה ג' חדשים שאינו בכור לנחלה אמת ועוד שאין לו ירושה כל עיקר לפי שאין אנו יודעים לו אב בודאי כמו שבארנו בי"א מיבמות ולא נתכוין בכאן אלא להבא אחריו ר"ל שהבא אחריו אינו בכור לנחלה לפי שאפשר שאותו המסופק בן האחרון הוא ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ב

יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינן בכור לא כו': מה שאפשר להיות בזה שתהא האשה מעוברת משני וולדות ונקרע דופנה ויצא א' מהן ואח"כ יצא השני כדרך העולם ומתה אחר שיצא השני אבל מה שאומרים המגידים שהאשה חיה אחר שקורעים דופנה ומתעברת ויולדת איני יודע לו טעם והוא ענין זר מאד ואין הלכה כרבן שמעון:

משנה ג

מי שלא בכרה אשתו וילדו שני זכרים נותן כו': שמור שני השרשים האלו שעליהן נבנות כל ההלכות שנאמרו בענין הזה הא' מהן שבכור אדם אין חייבין לפדותו אלא לאחר ל' יום שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה וכשימות הוולד קודם ל' יום אינו חייב בפדיון. והעיקר השני דכל זמן שיהא בספק אם זה בכור אם לאו לא נתחייב על אותו המסופק ה' סלעים מפני העיקר שבידינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ומה שאמר מת האב ר"ל שמת האב אחר ל' יום וזה ענין מבואר. וסיבת מחלוקת ר"מ ור' יהודה שדעת ר"מ שהאחין שחלקו לקוחות הן ר"ל שהן כמי שלקח נכסי האב ואלו החמש סלעים דומים למלוה על פה ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות ודעת ר' יהודה האחין שחלקו יורשין הן ומלוה על פה גובה מן היורשין והלכה כר' יהודה:

משנה ד

שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן כו': כל ההלכה הזאת מבוארת ע"פ שני העקרים שהקדמנו. וסבת מחלוקת ר"מ ורבי יהודה כבר נזכר והלכה כר' יהודה:

משנה ה

שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו כו': מה שאמר אם לכהן א' נתנו יחזיר להן ה' סלעים ע"מ שיכתוב האחד משניהן לחבירו הרשאה אבל אם לא עשה כן יכול לומר לכל אחד משניהן בפני עצמו לחבירך אני חייב לתת הה' סלעים לא לך עד שיתברר שבנך הוא זה שמת:

משנה ו

אחת בכרה ואחת שלא בכרה של שני אנשים כו': **מת הבן בתוך שלשים יום אע"פ שנתן כו'**: **מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה כו'**: אין ספק אצל החכמים להיות יום ל' כיום כ"ט לפי שלמדנו זה משנות ערכין ששנת כ' כשנת י"ט ושנת ס' כשנת נ"ט שנאמר מבן ששים ומעלה ולר' עקיבא יום ל' אצלו ספק ולפיכך דן דינו כמו שאתה רואה והלכה כחכמים. כל זמן שאין לו אלא ה' סלעים דברי הכל הוא קודם לבנו ואין מחלוקתן אלא במי שיש בידו ה' סלעים בני חורין וה' סלעים משועבדים ר' יהודה אומר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר הוא והכהן יטרוף ממשעבדי ונותן לו אלו הה' סלעים שבידו בשביל בנו וחכמים אומרים אינו כמלוה בשטר ואין הכהן יכול לטרוף מהן ולפיכך נותן אלו שבידו בשביל עצמו והלכה כחכמים:

משנה ז

חמש סלעים של בן במנה צורי שלשים של כו': כבר בארנו פעמים רבות שהסלע הנאמר בתורה קראו הי"ת שקל ונקרא ג"כ כסף כמו שנאמר חמשים כסף ומאה כסף ונאמר כסף שלשים שקלים הוא משקלו כ"ד דרכמונים ומשקל דרכמון ט"ז גרגיר ואלו הן גופי הגמרא ואין ספק בהן וקבלה בידי מאבא מרי זכרונו לברכה שקבל הוא מאביו ומזקנו איש מפי איש ז"ל שהגרגיר הזה שמשערין בו המשקל הזה הוא גרגיר שעורין ואינו יודע לו שום טעם ולפיכך יהיה משקל הסלע ג' מאות ופ"ד גרגרין ומצאתי משקל הדרכמון המצרי בגרגרי השעורים ס"א [יעב"ץ ולא] גרגרים זה יהא משקל הסלע מדרכמוני מצרים ששה דרכמונים וחלק מט' בקרוב ואמר לי אבא מורי ז"ל שעמד על תשובת גאון מראשי ישיבת בבל וכתוב בה שחמשה סלעים שלהן הן ל"ג דרכמונים וחצי דרכמון זאת היתה כוונת התשובה ולא ביאר באיזה דרכמון ולא כמה הוא משקל הדרכמון ואין ספק שאמר על משקל דרכמון בבל אבל משקל חמש סלעים שלנו מדרכמוני מצרים כמו שאמרנו הם ל"א דרכמונים וחצי דרכמון ושלשים של עבד יהיו מהדרכמונים האלו ק"צ (ושלשים יעב"ץ מ"ז) דרכמונים וחצי דרכמון פחות שמינית דרכמון שלא בצמצום וכן נ' של מפתה שט"ו דרכמון פחות רביע דרכמון שלא בצמצום וכל המשקלים האלו כסף מזוקק שאין

בו תערובת כלל ודע לך זה שהעיקר בידינו בשל תורה שהוא במנה צורי וכל אלו הנזכרים בכאן הן כסף של תורה ושל דבריהם כגון כתובת אשה ולקנסות כסף מדינה ר"ל שהוא אותו השיעור מהדרכמון ממטבע ירושלים שהיו שמיניות ר"ל השמיניות כסף והזו' חלקים נחשת וזה ג"כ קבלה בידי מאבי שקבל מרבו ז"ל. ומה שאמר שכולן נפדין כך סדורו וכל הנפדין [נפדין] בכסף או בשוה כסף זולתי מחצית השקל שהוא כסף מזוקק מצויר מטבע כמו שנתבאר בשקלים ודע כי מה שאמר בשקל הקדש ר"ל שיהא משקל אלו הדברים שקל הקדש כמו שבארנו: ומה שאמר ובמנה צורי ר"ל שיהא הדבר נשקל בשקל במטבע צור ואנחנו לא נדע איך היה מטבע צור באותו זמן ולפיכך אנו אומרים שכולן ר"ל אלו המשקלים מן המובחר שאפשר להיות מן הכסף:

משנה ח

אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא כו': אין דעתו במה שאמר הקדשות שבכור אדם לא יפדה בהקדשות לפי שזה מבואר אבל ר"ל שדין זה ג"כ בהקדשות שאין נפדין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות אלא בשוה כסף מן המטלטלין חוץ מן העבדים וכבר זכרנו פעמים עיקרי כל זה ועוד נחזור לשנות עיקריהן:

משנה ט

הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל כו': כבר בארנו ביבמות שהיבם נקרא בכור ועל היבם נאמר והיה הבכור אשר תלד ובארנו בתשיעי מבתרא שבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אלא בדבר הנמצא בעין ביום המיתה שנאמר בכל אשר ימצא לו ולפיכך אין היבם נוטל בשבח שהשביחו נכסים אחר מיתת אחיו אלא (אם) היה דינם דין הראוי שהוא משותף לכל האחים וכן האשה לא תגבה כתובתה משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת בעלה ואין הבנות נוטלות מזונות אחר מיתת אביהן משבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת אביהן ואלו הן מקולי כתובה ומה שחזר ושנה אין נוטלין משבח אפילו היה השבח דאתי ממילא כגון שהיו פירות פגים והבשילו והדומה לזה: ומה שחזר ושנה ג"כ ולא בראוי כבמוחזק כגון שימות האב ואחר כך ימות אבי האב סמוך למיתתו הרי הבנים יורשים אביהם ואבי אביהם שיעלה על הדעת שהבכור נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו לפי שהיו ראוי לאביו ומחמת אביו הוא יורש והרי הנכסים כולם מצויין בא להשמיענו שאינו נוטל פי שנים אלא בנכסי אביו בלבד הואיל ולא נפטר זקנו אלא אחר פטירת אביו וכן יבם ואשה ובנות וכל זה כפי התקנה הראשונה ר"ל כתובת אשה ומזון הבנות לא יהא אלא מן הקרקע וכן בארנו בכתובות שהמעשה בידינו היום לגבות הכתובה ולהוציא על הבנות מן המטלטלים ולפיכך נוטלות מן השבח ומן הראוי:

משנה י

אלו שאינן חוזרין ביובל הבכור והיורש את כו': חכמים אומרים שחלק הבכורה ירושה היא לפי שהוקש לפשוט: ויבם בכור קריא רחמנא והבעל יורש את אשתו מדאורייתא ולפיכך אין הדברים האלו חוזרים ביובל: ור' אלעזר אומר חלק בכורה מתנה הוא שנאמר לתת לו פי שנים ולא נאמר להוריש לו והיבם כמו בכור וירושת הבעל לאשתו דרבנן ולפיכך חוזרים הדברים ביובל ור' יוחנן בן ברוקה דעתו כדעת חכמים. ומה שהוא אומר בכאן אינו אלא במי שיורש מאשתו אחוזת קבר שהוא פגם משפחה להוציא אותה מידם ולפיכך חוזרת להן אחוזת קבריהן ונותנים לו דמי שווים ומנכין לו מכלל דמיה דמי הקבר שקבר בו את אשתו לפי שהוא חייב בקבורתה וזהו ענין ינכה להן מן הדמים והלכה כחכמים ור' יוחנן בן ברוקה:

פרק ט

משנה א

מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ כו': כבר זכרנו פעמים רבות שהמעשר בהמה מקריבין ממנו חלבו ודמו ואוכלין אותו הבעלים בירושלים ואם אירע בו מום יאכל בטומאה בכל מקום. ומה שאמר בכאן שהוא נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית הוא דין תורה אבל משום תקלה אמרו אינו נוהג אלא בפני הבית גזירה שמא לא יהא שם מקדש ויאכל חוצה לארץ בלא מום. ומ"ש אבל לא במוקדשין ואפי' היו קדשים קלים ואפי' על דעת האומרים קדשים קלים ממון בעלים הוא. וחדש הוא הנולד באותה שנה וישן הוא הנולד בשנה שלפניה אמר רחמנא עשר תעשר וגו' אמרו בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכמו שמעשר דגן אין מעשרין מן הישן על החדש ולא מן החדש על הישן לפי שנאמר היוצא השדה שנה שנה כך מעשר בהמה לא יהא אלא שנה שנה ר"ל אין מעשרין משנה לחברתה:

משנה ב

מעשר בהמה מצטרף במלוא רגל בהמה רועה כו': מה שאמר אם היו בין שני העדרים שלשים ושנים מיל אין מצטרפין לפי שכבר ביאר שלא יהא צירוף ביותר מששה עשר מיל ואמר זה להודיענו שאם היה בינם עדר שלישי רחוק משתי הקצוות רחוק שוה שהוא מצרף שלשתן ואין הלכה כר"מ:

משנה ג

הלקוח או שניתן לו במתנה פטור ממעשר כו': דע לך שהדינין האלו הנזכרים בכאן במעשר סמכו אותן לפסוקים שנאמר בבכור ואמרו אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעשר וכולן מפי הקבלה כגון שהבהמות הנקחות אין מוציאין מהן עצמן מעשר וכן אם נשתתפו שני שותפין בבהמות כגון שיהיו לזה עשרה ולזה עשרה ומשתתפין יחד לפטמם ולהתעסק בהם לרעותם והכל ביניהן בשוה הרי אלו העשרים עצמן אינם חייבין במעשר אבל לכשילדו ברשותן אע"פ שהולדות משותפין ביניהן ג"כ הרי אותן הולדות מוציאין מהן מעשר וכן אם לקחו שני השותפים מממון השותפות בהמה מה שתלד אותה בהמה חייב במעשר והוא ענין מה שאמר קנו מתפוסת הבית חייבים ר"ל חייבים במעשר בהמה. ותפוסת הבית נקרא הממון המשותף בין האחים קודם שיחלקו ירושת אביהן: ומה שאמר ואם לאו פטורים ר"ל שלא נולדו הבהמות האלו אחר השתוף רק נשתתפו בבהמות כמו שאמרנו או ירשו מאביהם בהמה והיא משותפת ביניהם פטורים והפך זה הדין הוא בקולבון לפי שהממון שנשתתפו בו שני השותפים כשיטול זה דינרים וזה דינרים וחזרו שניהם וערבו אותן לכשיתנו מהכל חצי שקל על כל א' וא' חייבין בקולבון הואיל והממון עומד בעין אבל אם נשאו ונתנו בהן ומכרו ולקחו עד שיהא הממון שבידם כאילו הוא דבר נולד אחר השותפות ונתנו ממנו חצי שקל אז יהיו פטורים מן הקולבון וכן מה שירשו בעצמן לפי שאין שום א' מהן מכיר חלקו הרי הם פטורים בו מן הקולבון הפך מה שחייב במעשר בהמה וע"פ העיקרים האלו אמר אילו חזרו ונשתתפו חייבין בקולבון ופטורים ממעשר בהמה ענין המאמר הזה שהאחים או השותפים שאמרנו שהן חייבין במעשר בהמה על מה שנולד ברשותן כשמחלקים הממון והבהמות וחזרו ונשתתפו בו כמו שהיו הרי הן בשעת חזרתן קודם שישתנה הממון חייבים בקולבון ופטורים ממעשר בהמה על אותן הבהמות עד שילדו בשתופן ואז יהיו חייבים על הנולד ברשותם והוא פירוש ההלכה הזאת בדיוק וגמר הענין וכבר פרשנו אותה בתחלת שקלים ותחלת חולין כפי הצריך למקום ההוא וכאן השלמנו עניינם כראוי למקום הזה ג"כ:

משנה ד

הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים כו': מה שאמר הכל ואפי' רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרוגינוס לפי שכל אלו אינם אסורים אלא לדבר שאין ראוי לו בבעל מום ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום שנאמר לא יבקר בין טוב לרע לפיכך אין חוששין בו לכל אלו והוציא מכללן כלאים ומחיר ומחוסר

זמן וכו' כפי מה שעלה בידינו מספרא והוא מה שנאמר שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לנדמה ר"ל שתלד דומה למין אחר כי יולד פרט ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן תחת אמו פרט ליתום והפסוק הזה נאמר בקדשים ולמדנו ממנו ממעשר בהמה בגזירה שוה לפי שנאמר בכאן תחת אמו ונאמר במעשר תחת השבט ואמרנו ג"כ טריפה אינו נכנס לדיר להתעשר לפי שנאמר במעשר כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטריפה שאינה עוברת לפי שהיא חולה ואין הלכה כר' יהושע:

משנה ה

שלש גרנות למעשר בהמה בפרס הפסח כו': מה שהוא קורא לפרקים האלו גרנות הוא דרך דומיא לפי שהבהמה הנולדה בשנה זו שהיא דומה לדבר הצומח בשנה זו הואיל והגיע לפרק הזה הרי היא כתבואה שהגיע לגורן שנטבלה למעשר ואין אוכלים ממנה עד שיוציאו המעשרות ג"כ אם הגיע זמן זה אינו מותר לאכול הבהמה ולא למוכרה עד שתתעשר: ופרס הוא הפרק וזמנו ט"ו יום בכל פרק מהג' פרקים וייחדו הזמנים האלה במעשר בהמה כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים שאין נכון לבני אדם למכור קודם שיוציא המעשר אע"פ שהוא מותר ואינו אסור אלא בהגיע הפרק מדרבנן כמו שזכרנו ג"כ: ולפי ששמע בן עזאי דברי התנאים ומחלוקתם אחד בחודש אלול אם הוא מסוף הגורן. והב' כמו שאמר ר' אלעזר ור"ש ט"ו מן אלול. השלישי כמו שמגיד ר"מ. אומר דרך ההצלה שיוציא מעשר מכל הנולדים באלול בפני עצמן [מפני עולי רגלים] והלכה כר"ע:

משנה ו

כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה כו': כל זה מבואר ומה שאמר פטור כדי שלא תחשוב שחלה עליו קדושה ואינו מותר לשוחטו ואם שחט תהא שחיטתו פסולה לפיכך דבר בשחיטה ולא דבר במכירה הואיל והוא דבר מבואר שהוא פטור:

משנה ז

כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח כו': דיר הוא מקום המוקף שמכניסין בו הצאן והבקר בשעת מעשר ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בו: וסיקרא סם ידוע לצבע אדום שקורין בלעז פידדה שנגוני"ה וכבר נתבאר בתוספתא שאם יותר ממנין הבהמות פחות מעשרה בתוך הדיר מניחן והן מתעשרין לשנה הבאה כשמניחין אותן עם האחרות וחייב להכניס הכל לדיר בהכרח ומה שיותר ישאר לשנה הבאה: אח"כ אמר אם קפץ אחד מן המנויין והן שנמנו בשעת יציאתן מן הדיר לתוך הטלאים שבדיר שלא נמנו עדיין הרי הן פטורין ר"ל שאינן חייבין כל מה שבדיר מעשר לפי שכל אחד מהן ספק אם הוא מנוי שאינו חייב במעשר לפי שאינו נמנה שתי פעמים או מן הצאן

שבדיר שחייב במעשר והעיקר בידינו כמו שנתבאר במציעתא כל ספיקא לאו בני עשורי נינהו: ומה שאמר מן המעושרין ר"ל מן הטלאים שהיו מעושרים אם קפץ מהן אפי' אחר לתוך הדיר שכולן ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים והוא מה שאמרו בתיקון מה שאמר מעושרין מאי מעושרים עשורים ואין הלכה כר' יוסי בר' יהודה:

משנה ח

יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים שנים מנאן כו': אמר שאם יצאו שנים ראשונים מן הדיר מונה אותן כולן ב' ב' ויהיה הזוג העשירי מעשר וכן אפילו מנאן ג' ג' או ד' ד' יהא הכלל העשירי מעשר ואם לא מנאן ב' ב' אלא השנים שיצאו ראשונה מנאן לאחד ויוצא השלישי ואמר עליו שנים לפי שהוא יוצא בפעם השניה הרי הוא הולך ומונה כן יהיה תשיעי ועשירי במניינו מקולקלים לפי שמי שאמר עליו תשיעי הוא עשירי על האמת לפי ששנים יצאו ראשונה ומה שאמר עליו עשירי הוא י"א וכבר ביאר שאם אמר על הי"א י' שקדושה חלה עליו וכן אם יצא תשיעי ועשירי כאחד ואמר עליהן עשירי הרי שניהן מקולקלין: ועניין מקולקלין אינן קרבין ואינן נאכלין אלא עומדים עד שיפול בהן מום ויאכלו במומן לבעלים. ודע שאם יצא תשיעי ועשירי יחד ואמר עליהם תשיעי או אמר עליהן עשירי או אם יצא העשירי והאחד עשר ואמר על שניהם ביחד עשירי או אמר עליהן י"א הרי הן בכל הדרכים האלו שניהן מקודשים ויאכלו במומן לבעלים לפי מה שאמר בהלכה הזאת לעשירי ולי"א עשירי אין י"א מקודש אינו אלא בזה אחר זה לפי שמאחר שקרא העשירי על האמת עשירי בפני עצמו אח"כ יצא הי"א וקראו עשירי אינו מקודש י"א מפני שלא נעקר שם עשירי ממנו אבל אם יצאו שניהן בבת אחת שניהם מקודשים: ומה שאמר זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו לאתויי יצא עשירי לבדו לפי שמאחר שיצא לבדו אע"פ שלא קראו עשירי וחזר וקרא האחד עשר עשירי לא נתקדש הי"א לפי שהעשירי מאליו נתקדש אע"פ שלא קראו ומפשט המשנה יתבאר לך שאינו מתקדש בטעות במעשר אלא הסמוך לעשירי לפניו ולאחריו כמו שנתן דמיון לפי שכן בא בקבלה אבל אם קרא השמיני ומה שלפניו או הי"ב ומה שלאחריו קודש אינו קדוש ר' יהודה אומר שטעות מעשר דינו ודין החמורה אחד ומחמת התמורה מתקדש ולפיכך חלק ואמר וכי יש תמורה עושה תמורה לפי שהכל מודים שאין תמורה עושה תמורה כמו שיתבאר בתמורה ודעת ר"מ שתמורת מעשר מתה ולפיכך אמר לפי דעתו אילו היה תמורה לא היה קרב וכל זה אם היה הטועה הזה בעל הנכסים אבל אם עשה אדם שליח להפריש לו מעשר בהמה וטעה בשום דבר מהדברים האלו אינו מתקדש

אותו שטעה בו לפי שהוא אומר לשלוחו לא איבעי לך למיטעי והלכה כר' יהודה במה שאמר אינו עושה תמורה:

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בכורות